

Fortfarande otryggt med samhället som förälder

Det var onsdag i påskveckan när socialminister Lena Hallengren bjöd in till pressträff och [presenterade "Åtgärder för trygga hvb och statliga ungdomshem"](#).

Jag vill så gärna bli glad varje gång ett initiativ tas inom den sociala barn- och ungdomsvården. Det behövs förändring, inte minst när det gäller barn och ungas egen möjlighet att påverka vården, eller i alltför många fall ett omhändertagande som inte kan ses som annat än ren förvaring. Och som också innebär stora begränsningar av integriteten och risker att utsättas för tvång som isolering. telefonförbud, indragna permissioner mm mm.

– För den som kommer i kontakt med den sociala barn- och ungdomsvården kan den forma resten av deras liv. När barn och unga placeras ska det alltid leda till att den enskilde får det bättre, aldrig sämre, sa Lena Hallengren.

När jag frågar henne om det går att dra några lärdomar av historien, om de barn och unga som far illa idag i samhällets vård kommer att hamna i en framtida [Vanvårdsutredning](#), då tycker socialministern att jag är helt fel ute.

– Det går inte att jämföra dagens förhållanden med de hemska berättelser om misshandel och annat som vi fick ta del av i Vanvårdsutredningen. Det har blivit mycket bättre, säger hon.

Men jag menar att det går. På vissa punkter har det säkert blivit bättre. Även om det känns svårt att se det när man läser [den sammanställning som Vecko-revyn nyligen presenterade](#) över hur många anmälningar som gjorts om sexuella övergrepp av ungdomar på hvb-hem. Och då kan vi ju bara fundera över mörkertalet.

Men det som gäller för barn i allmänhet idag, ska gälla även

de barn och unga som får samhället som förälder. Kanske i synnerhet dem. Och barn i allmänhet har fått det mycket bättre. Barn är vana vid att bli lyssnade på. Barn i allmänhet, men inte alla barn. Bland orsakerna till åtgärdspaketet nämner socialministern att flera myndigheter berättar att det brister i barnperspektivet.

–Socialtjänsten pratar inte med den som placerats. Och i vissa fall vet barn och unga inte på vilka grunder de placerats, säger Lena Hallengren.

De flesta barn och unga får det inte sämre när de placeras. Men får de det bättre jämfört med ett redan dåligt utgångsläge? Den som kan [sin Bo Vinnerljung](#) vet att överriskerna för allt från missbruk och psykisk ohälsa till arbetslöshet och fattigdom är stora hos barn som omhändertas.

Varje år placeras över tusen barn och ungdomar på särskilda ungdomshem som drivs av SiS, Statens institutionsstyrelse. Uppemot 80 procent av dem som är placerade med tvång återfaller i kriminalitet och missbruk inom tre år enligt Brottsförebyggande rådet. (2012).

Det är dystra fakta. På pressträffen nämns inte [13-åriga Jasmine som tog sitt liv på SiS- institutionen 2017](#). Eller [pojken som var 16 år och gjorde samma sak 2018](#).

Socialministern talar istället om våld mot personal. Det gjorde att ungdomshemmet Lövsta den 28 februari gick upp i stabsläge och sedan stängdes för gott.

Nu har också de fackliga organisationerna protesterat. Det blir svårt att få till en bra arbetsmiljö med underbemanning och låg kompetens hos personalen.

Är det här extraordinära händelser? Det är lätt att bli historielös. Några exempel från en tid tillbaka:

- 2000 stängde SiS Hammargården efter massiv kritik från bland annat tv-programmet *Striptease*.
- 2006 granskade uppdrag granskning Ekbacken vilket ledde till

hård kritik från länsstyrelsen

– 2009 las Carl Bobergsgården ner efter att en 13-årig flicka tagit sitt liv

– 2009 och 2010 framförde Sveriges Radio hård kritik mot systematisk avskiljning/isolering av ungdomar.

Vid [socialutskottets öppna utfrågning den 28 februari](#) om psykisk ohälsa i kombination med beroendeproblem verkade SiS helt ha gett upp. Inga förslag på vad som behövs för att förbättra situationen fanns.

SiS hade under så lång tid problem att rekrytera personal att man var tvungna att sänka sina, redan låga, krav på personalens kompetens. Vad är det som gör att jobbet att försöka hjälpa unga människor att få ett bra liv inte är attraktivt?

När jag diskuterar det som händer med de erfarna socialarbetare som numera är [SocialPolitiks panterbloggare](#), menar de att en skillnad nu mot förr är att ungdomarna ger igen mot dem som kränker eller förnedrar dem, som enskilda personer eller som representanter för det samhälle som inte ser deras situation och behov av hjälp. Auktoritetstron är borta. När de kanske också ser sina föräldrar må allt sämre och de inte heller får hjälp känner de sig svikna också för föräldrarnas del.

Lena Hallengren får frågan om varför placeringarna ökar, hon vill inte diskutera samhällsstrukturer, dagens pressträff handlar om förhållandena på institutionerna. Hon menar att det blev en hög belastning 2015 med många ensamkommande som behövde hvb-platser och att det bidragit till dagens situation.

Kanske måste vi ändå återigen lära av historien. Fråga oss vilka barnen är som placeras idag. Förr omhändertogs ofta barn på grund av fattigdom. Mamman var kanske ensamstående och hade inte en chans att både arbeta och ta hand om barnet. Det

skapade också en [fosterbarnsmarknad](#). Genom samhällsinsatser löste vi problemen för ensamstående kvinnor som var i en utsatt situation. Barn och deras behov kan inte ses isolerat som en egen ö. Vilket stöd behöver vi ge till de familjer som är utsatta och fattiga idag?

"För fattigdom, även om vi gärna använder andra ord idag, är fortfarande en av de viktigaste faktorerna bakom att familjer får sina barn omhändertagna. Om det övergripande målet med socialpolitiska välfärdssystem är att utjämna livschanser, då är den sociala barnavårdens klienter förlorare", [skriver Tommy Lundström och Marie Sallnäs](#), båda professorer i socialt arbete vid Stockholms universitet.

Utöver brister i **barnperspektivet** har myndigheter som Socialstyrelsen, IVO med flera fört fram **bristande rättssäkerhet**. Som att begränsningsåtgärder som saknar stöd i lagen används och att unga placeras på hem som inte är anpassade efter deras behov.

Barn och unga känner sig oroliga och otrygga på grund av de utsätts för olika typer av **våld, kränkningar, sexuella övergrepp och begränsningsåtgärder utan lagstöd**. Enligt IVO så sker det här i verksamheter där man inte lyckats rekrytera personal med tillräcklig kompetens, eller att personalen inte följer verksamhetens rutiner.

Att unga också känner av ett mer vardagligt repressivt system, en slags uppfostran som snarare bryter ner än stärker dem har vi berättat om i [Flickorna på hvb](#).

Att genom tillsyn påverka hvb-hemmens kvalitet är svårt, [visar forskning](#).

Det är också osäkert om kommunerna följer sitt lagstadgade ansvar att minst var sjätte månad **följa upp och överväga placeringen**. Just denna punkt understryker socialministern, det är här en stor del av ansvaret ligger, menar hon.

Det beslutade åtgärdspaketet innebär:

En bred översyn av hela SIS verksamhet ska göras av Statskontoret

IV0 ska göra en fullständig analys av socialtjänstens utredningar av barn- och ungdomar utifrån IV0:s tillsyn 2017

IV0 ska göra en fördjupad analys av situationen på samtliga hvb-hem. Här ingår ungas delaktighet

Socialministern ska ha en dialog med SKL om hur kommunerna agerar när de köper platser, hur de ställer krav och hur de följer upp.

Text: Anna Fredriksson

Fakta:

Idag finns 925 hvb-hem (hem för vård eller boende där unga placeras frivilligt enligt SoL (Socialtjänstlagen) eller med tvång enligt LVU (Lagen om vård av unga)

En tredjedel av dem är offentligt drivna och två tredjedelar är privat drivna.

Därutöver finns 23 särskilda ungdomshem som drivs av Statens institutionsstyrelse/SiS. Skillnaden är att SiS kan låsa sina institutioner. Här sitter unga både frivilligt och med tvång (LVU) eller för att de dömts till sluten ungdomsvård i domstol enligt LSU.

Totalt finns 11 000 platser, 700 av dem hos SiS.